

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา นั้น ในภาพรวมของระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)ประกอบด้วย

- 1) การวิจัยเชิงเอกสาร
- 2) การสัมภาษณ์เจาะลึก

โดยจะดำเนินการวิจัยด้วยศึกษาข้อมูลในบริบทพื้นที่และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ที่ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากนั้นเอาผลการศึกษาดังกล่าวมาสัมภาษณ์ บันทึกสภาพความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

3.1 วิธีการวิจัย

สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)ประกอบด้วยการศึกษาจากแหล่งข้อมูล 3 ส่วนคือ

3.1.1 แหล่งข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารจาก 2 แหล่งคือ

3.1.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษามาจากตำราหลักที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหัวข้อที่กำหนด ดังต่อไปนี้

1. อัลกุรอาน เป็นการศึกษาโองการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำหนด คือความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกชน เป็นหัวข้อหลัก และรวบรวมโองการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำหนด ซึ่งผู้วิจัยจะยึดมั่นการตีความหมายของโองการดังกล่าวจากหนังสืออรรถาธิบายเป็นพื้นฐาน

2. อัลฮะดีษ เป็นการศึกษาและรวบรวมฮะดีษที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อและประเด็นที่กำหนด ซึ่งหลักเกณฑ์การรวบรวมฮะดีษดังกล่าว เน้นเฉพาะฮะดีษที่เศาะฮี้ฮ ส่วนฮะดีษที่ไม่เศาะฮี้ฮ ผู้วิจัยจะมีการอ้างอิงระดับชั้นของฮะดีษอย่างชัดเจน

3. หนังสือตีพิมพ์ ผู้วิจัยจะนำหนังสือตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องมาเป็นคู่มือประกอบการอธิบายโครงการของอัลกุรอาน เพื่อความถูกต้องและสอดคล้องตามความประสงค์ของโครงการ

3.1.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับประเด็นที่กำหนดในงานวิจัย มีแหล่งข้อมูลออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. แหล่งข้อมูลเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เป็นแหล่งข้อมูลจากพจนานุกรมต่างๆที่ช่วยในการบรรยายคำต่างๆที่ปรากฏขึ้นในงานวิจัย ได้แก่ พจนานุกรมอะฮ์ลุลบัยต์ มุศฎะลาฮ์ฟิกฮ์ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เป็นต้น

3. เว็บไซต์ เป็นสื่อออนไลน์ทางวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ กล่าวคือเป็นเว็บไซต์ที่ถูกแนะนำจากหนังสือนักวิชาการและจากนักวิชาการโดยตรง อาทิเช่น มัคตะบะฮ์ชามิละฮ์ อัลอิลมียะฮ์ อัลวัคฟียะฮ์ เป็นต้น

3.1.2 แหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจะวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน ผู้วิจัยจะจัดเตรียมในด้านคำถาม โดยผู้วิจัยจะจัดเตรียมชุดคำถามที่มีความยืดหยุ่น กล่าวคือ คำถามสามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำของคำถามหรือประโยชน์ให้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละบุคคลแต่ละสภาพแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์ของคำถามเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องสามารถตอบคำถามจากการสัมภาษณ์ได้คล่องและคำตอบที่มีประสิทธิภาพ เพราะงานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยสำหรับมุสลิม แต่มีบุคคลที่เป็นต่างศาสนิกเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีวิธีการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

3.1.2.1 ลักษณะการสัมภาษณ์

ลักษณะการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกลักษณะการสัมภาษณ์พิจารณาตามปริมาณผู้ถูกสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทผู้ถูกสัมภาษณ์หลายคนหรือสองคนขึ้นไป และประเภทรายบุคคล กรณีมีผู้ถูกสัมภาษณ์หลายคน ผู้วิจัยเปิดประเด็น แล้วสนทนาเป็นกลุ่ม โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยการอัดเสียงและการจดบันทึกเป็นระยะๆ ทั้งนี้ หากมีความขัดแย้งเกี่ยวกับข้อมูล ผู้วิจัยจะเลือกข้อมูลที่มีเสียงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนข้อมูลเสียงน้อยผู้วิจัยจะพิจารณาความหนักแน่นและพยายามแสดงข้อมูลดังกล่าวหากมีความสำคัญ ส่วนการสัมภาษณ์รายบุคคล ผู้วิจัยจะมีลักษณะการสัมภาษณ์เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม แต่ผู้วิจัยจะพยายามสอบถามให้ละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก(in-depth interviews)

3.1.2.2 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบกำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์ รายการคำถามสัมภาษณ์ไว้เรียบร้อยแล้ว โดยคำถามสัมภาษณ์ดังกล่าวจะถูกสัมภาษณ์ตั้งแต่รายบุคคลจนกระทั่งเป็นกลุ่ม แต่บางครั้งคำถามสัมภาษณ์บางข้อมักใช้กับกรณีมีผู้ถูกสัมภาษณ์บางราย กล่าวคือ ผู้ถูกสัมภาษณ์บางรายมีความรู้และประสบการณ์เฉพาะหรือบางประเด็นเท่านั้น จึงสามารถให้สัมภาษณ์บางเรื่องและบางประเด็นเท่านั้น อาทิเช่น พระสงค์ ไต๊ะครู ผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งสองกลุ่มมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจของตน ทำนองเดียวกันทั้งสองกลุ่มมีความรู้และประสบการณ์ที่น้อยเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับต่างศาสนาหรือในสังคม ด้วยเหตุนี้ ผู้สัมภาษณ์จึงสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ถูกสัมภาษณ์บางรายในบางประเด็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ และละเอียดในบางประเด็นคำถามเพื่อห่างไกลจากข้อมูลอันบิดเบือน ความคิดเห็นส่วนตัว เป็นต้น

3.2 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 การศึกษาวิจัยเอกสาร เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษามาจากตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดในงานวิจัย ได้แก่ เอกสารทั่วไปที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น หนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ วารสารศาสนา เป็นต้น และแหล่งข้อมูลจากพจนานุกรมต่างๆที่ช่วยในการบรรยายคำต่างๆที่ปรากฏขึ้นในงานวิจัย ได้แก่ พจนานุกรมวะฎีช มุศฎะลาฮ์ฟิกฮ์ เป็นต้น

3.2.2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม เป็นการสัมภาษณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อได้รับทัศนคติจากบุคคลที่มีความสามารถในด้านศาสนาและได้รับข้อเท็จจริงจากบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกชน ในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมืองจังหวัดยะลา

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน 15 ราย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

3.3.1 กลุ่มผู้นำชุมชนและศาสนา มีดังนี้

1. ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนบ้านคล้า จำนวน 1 ราย
2. ผู้นำศาสนาประจำสุเหร่าในชุมชนบ้านคล้า จำนวน 1 ราย
3. เจ้าอาวาสวัดศรีพัฒนารามในชุมชนบ้านคล้า จำนวน 1 ราย

3.3.2 กลุ่มนักวิชาการ มีดังนี้

1. โตะครูในชุมชนบ้านคล้า จำนวน 1 ราย
2. โตะครูสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 1 ราย
3. ครูในชุมชนบ้านคล้า จำนวน 1 ราย
4. ครูโรงเรียนเอกชนในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 1 ราย

3.3.3 กลุ่มชาวบ้าน มีดังนี้

1. ชาวบ้านชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 6 ราย โดยชาวบ้านดังกล่าวเป็นมุสลิมผู้ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับต่างศาสนิกชนในชุมชนแห่งนี้
2. ชาวบ้านต่างพื้นที่ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกชน ในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 2 ราย

3.4 เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เตรียมพร้อมเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย โดยจัดเตรียมความพร้อมตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย

1.3.3 เอกสาร เป็นเครื่องมือที่ใช้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล อันได้แก่

ตำรา เอกสารทางวิชาการ เอกสารทางราชการ ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่างๆ

1.3.4 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะจัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตลอดถึงการจดบันทึกข้อมูล การบันทึกเสียงและการบันทึกภาพ สำหรับแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองมีอยู่ 1 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์การวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1.3.4.1 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด(open end questions)

1.3.4.2 เป็นบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา มีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (open end questions)

1.3.5 ฐานข้อมูลสารสนเทศออนไลน์ อาทิเช่น TDC เป็นต้น

1.3.6 เว็บไซต์ต่างๆ อาทิเช่น มักตะบะฮ์ชามิละฮ์ อัลอิลมียะฮ์ เป็นต้น

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการเก็บข้อมูลในลักษณะ ดังต่อไปนี้

3.5.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับหัวข้อความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกชน นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมดังกล่าวมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และกำหนดประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อหลัก ค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และเรียบเรียงตามที่กำหนด

3.5.2 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

3.5.3 ประสานขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ จำนวน 15 ราย เพื่อขออนุญาตให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์

3.5.4 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นของข้อมูลที่ต้องการค้นคว้า และขอความร่วมมือจากบุคคลที่ต้องการสัมภาษณ์เพื่อแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาบันทึกและเรียบเรียงตามประเด็นที่กำหนด

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร สังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับหลักวิเคราะห์ข้อมูลอิสลามศึกษา อันได้แก่ หลักอูซูล อัลฟิกฮ์ หลักเกาะวาอิด อัลฟิกฮ์ หลักการอะดีษ สำนักคิดของนักปราชญ์และทัศนะของนักวิชาการอิสลาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร(Content Analysis) โดยจะตีความสร้างข้อสรุปจากการสัมภาษณ์และ แล้ว

เปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่างๆจากเอกสาร มาประกอบการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงอิสลามศึกษา ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลอิสลามศึกษา โดยจะใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. หลักอสุล อัลฟิกห์ ผู้วิจัยจะยึดหลักการอสุล อัลฟิกห์ ในการชี้ขาดการตัดสิน ซึ่งประกอบด้วย 5 คำชี้ขาดคือ วาญิบ มันดูบ ฮะรอม มักรูฮ์ และมุบาฮ์

2. หลักเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮ์ ผู้วิจัยจะยึดหลักเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮ์ในการประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะใช้หลักเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮ์ต่อเมื่อมิได้มีหลักฐานจากหลักอสุล อัลฟิกห์ที่ชัดเจนในการอธิบายความ และเพื่อความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสภาพสังคมที่จะศึกษา

3. หลักการชะดีษ ผู้วิจัยมีหลักชะดีษในการประกอบการวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะยึดหลักชะดีษเศาะฮีย์เพื่อยืนยันในความถูกต้อง ส่วนนอกจากชะดีษเศาะฮีย์ ผู้วิจัยจะใช้อ้างเฉพาะบางกรณีเท่านั้น ด้วยการระบุระดับชะดีษตามหลักมุศฎาะละฮ์ชะดีษ ในขณะที่ชะดีษเมาฎูฮ์นั้นจะไม่ใช้ในการอ้างอิง

4. หลักการตัฟซีร ผู้วิจัยจะนำอรรถาธิบายของนักอรรถาธิบายมาประกอบการอธิบายโอองการที่อ้างอิง โดยนักอรรถาธิบายต้องเป็นนักอรรถาธิบายที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับในบรรดานักวิชาการ อาทิเช่น อัลฎะวะบะรอนีย อิบนุกะซีร เป็นต้น ส่วนโอองการที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงนั้น ต้องเป็นโอองการที่เป็นมติในบรรดานักอรรถาธิบายว่า โอองการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยกล่าวถึง

4. สำนักคตินักปราชญ์อิสลามและทัศนะนักวิชาการอิสลาม ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดมั่นสำนักคตินักปราชญ์อิสลามที่เป็นที่ยอมรับทั้ง 4 สำนักคตินั้น อันได้แก่ สำนักคตินะฟียะฮ์ สำนักคิดมาลิกียะฮ์ สำนักคิดซาฟีอียะฮ์ และสำนักคิดชะนาบิละฮ์ โดยผู้วิจัยจะยึดมั่นสำนักคิดซาฟีอียะฮ์เป็นหลัก ส่วนทัศนะนักวิชาการอิสลามนั้น ผู้วิจัยจะเลือกทัศนะที่มีความเห็นตรงกัน ส่วนทัศนะที่มีความเห็นขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจะเลือกทัศนะที่มีหลักฐานหนักแน่นกว่ามายืนยัน และมีความเห็นว่ามีเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม